

Naisiin kohdistuva väkivalta edelleen yleistä - Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa tehostettava

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (ns. Istanbulin sopimus) tuli Suomessa voimaan 1.8.2015. Joulukuussa 2017 hyväksyttiin sopimuksen kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2018-2021. Sopimuksen täytäntöönpanoa on jo menestyksekkäästi toteutettukin esim. lisäämällä turvakoteja ja avaamalla SERI-tukikeskuksia. Toimet eivät kuitenkaan ole riittäviä. Viimeistään seuraavalla hallituskaudella on tehtävä enemmän.

Ihmisoikeusvaltuuskunta vaatii, että hallitus

- puuttuu naisiin kohdistuvaan väkivaltaan myös lainsäädännön keinoin mm. uudistamalla **seksuaalirikoslainsäädäntöä**.
- takaa Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanolle **riittävät pitkäjänteiset resurssit** eri hallintotasojen viranomaisille sekä kansalaisjärjestöille, jotka osaltaan toteuttavat sopimuksen päämääriä.
- varmistaa **palveluiden ja toimenpiteiden kattavuuden ja riittävyden** huomioiden myös **erityisen haavoittuvassa** asemassa olevien naisten ja tyttöjen tarpeet sekä maantieteelliset ulottuvuudet.
- nimeää naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen toiminnan riippumattomasta seurannasta ja valvonnasta vastaavan **virallisen kansallisen valvontatahon** joka **raportoii vaalikausittain eduskunnalle** täytäntöönpanon edistymisestä ja ongelmakohtista sekä herättelee yhteiskunnallista keskustelua.
- kutsuu **kansalaisjärjestöt** mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikuntaan.
- lisää **ihmisoikeusperusteista koulutusta** kaikissa ikäryhmissä ja ammattialoilla **naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan tunnistamisesta ja uhrien auttamisesta** sekä kohdentaa yleistä asennekasvatusta erityisesti miehille ja pojille.

Suomi on saanut usein huomautuksia kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja perheväkivaltaan liittyvistä teemoista. Suomi antoi ensimmäisen raporttinsa keväällä Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvovalle GREVIO- asiantuntijaryhmälle, joka parhaillaan vierailee Suomessa ja antaa suosituksena vuonna 2019.

Suomi toimii vuosien 2018-2019 kuluessa Euroopan neuvoston sekä EU:n puheenjohtajanaan. Suomi on kansainvälisesti naisten oikeuksien vahva puolustaja ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastustaja. Hallituksen ihmisoikeuspolitiikan uskottavuuden säilyttämiseksi Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoon tulisi kiinnittää sen tarvitsemää huomiota kotimaassa.

Ihmisoikeusvaltuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä sekä käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita. Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution.

Taustamuistio Ihmisoikeusvaltuuskunnan kannanottoon 10/2018

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (**ns. Istanbulin sopimus**) tuli Suomessa voimaan 1.8.2015¹. Sopimus kattaa naisiin ja tyttöihin sukupuolen perusteella kohdistuvan väkivallan kaikki muodot. Sitä sovelletaan Suomessa myös miehiin ja poikiin, joihin kohdistuu perheväkivaltaa. Sopimus painottuu väkivallan ehkäisyyn, mutta sisältää myös velvoitteita uhrien suojelemiseksi ja auttamiseksi sekä väkivallan tekijöiden rankaisemiseksi.

Joulukuussa 2017 hyväksyttiin **sopimuksen kansallinen toimeenpanosuunnitelma** vuosille 2018-2021². Suunnitelmassa on eri hallinnonaloille 46 toimenpidettä. **Suunnitelmalla ei ole omaa rahoitusta**, vaan hankkeita rahoitetaan ministeriöiden säästöpainneiden alla pienentyvistä vuosibudjeteista tai järjestöjen voimavaroista. Esimerkiksi Ruotsissa vastaavan suunnitelman budjetti on n. 58 miljoonaa Euroa (600 miljoonaa SEK)³. Toimenpiteiden yhteensovittamiselin NAPE (naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta), jonka tehtävänä on seurata ja arvioida suunnitelman toteutumista, kerätä tietoa ja tiedottaa väkivallan vastaisista toimista, toimii ilman erillisiä rahoitusta.

Naisiin kohdistuva väkivalta on EU:n perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman laajan selvityksen mukaan **erityisen tavanomaista Suomessa**⁴. Perheväkivalta koskettaa myös lapsia monella tavoin. Lastensuojelun keskusliiton vuonna 2017 tekemän tutkimuksen⁵ mukaan jopa 40 % vanhemmista on joskus lapsiinsa väkivaltaa kasvatustarkoituksessa. Toukokuussa 2018 sisäministeriön julkaiseman tutkimuksen mukaan naisiin kohdistuva väkivalta on tällä hetkellä toiseksi vakavin yleiseen turvallisuuteen vaikuttava tekijä⁶. Yksi viidestä parisuhteessa olleesta naisesta on kokenut kumppanin käyttämää väkivaltaa. Nuorista naisista ja tytöistä noin 30 % on huolissaan seksuaalisesta väkivallasta. Seksuaalinen väkivalta, perhe- ja lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä sekä näiden hiljainen hyväksyminen suomalaisessa yhteiskunnassa on hälyttävän laajaa. Kesäkuussa 2018 julkaistussa sisäministeriön tulevaisuuskatsauksessa todetaan, että väkivallan polttopisteessä ovat mm. naiset, jotka kärsivät toistuvasta lähisuhdeväkivallasta ja tämän vuoksi turvallisuudessa ei toteudu sukupuolten välinen tasa-arvo.⁷

Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan tulisi puuttua entistä voimakkaammin, mm. lainsäädännön keinoin. Yhtenä keinona nähdään **seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisarviointi**, ja mm. suostumuksen puutteen lisääminen raiskauksen tunnusmerkistöön, kuten esimerkiksi Ruotsissa on tehty toukokuussa 2018. Myös **rikosprosessien nopeuttaminen** erityisesti alaikäisten uhrien osalta sekä muun kuin juridisen ammattiavun takaaminen uhreille ja heidän läheisilleen olisi tärkeää. **Ammattihenkilökunnan ihmisoikeusperustainen koulutus** on välttämätöntä.

¹ <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053#idp450673232>

² http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/istanbulin-sopimuksen-toimeenpanosuunnitelma-valmis-vuosille-2018-2021

³ <https://www.regeringen.se/49c72d/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/sveriges-rapport-om-europaradets-konvention-om-forebyggande-och-bekampning-av-vald-mot-kvinnor-.pdf>

⁴ <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

⁵ <https://www.lskl.fi/verkkokauppa/piiskasta-jaahypenkkiin/>

⁶ http://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvitys-turvallisuudessa-on-isoja-eroja-eri-vaestoryhmien-valilla

⁷ http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160894/12_TUKA_SM_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kotimaiset **perus- ja ihmisoikeusrakenteet** ovat hajanaiset ja aliresursoidut. Laillisuusvalvojilla (eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri) ja erityisvaltuutetuilla (yhdenvertaisuus-, tasa-arvo-, lapsiasia- ja tietosuojavaltuutetut) on useita lakisääteisiä erityistehtäviä mm. ihmiskaupan, kidutuksen- ja epäasiallisen kohtelun sekä vammaisten oikeuksien toteutumisen osalta. Naisiin kohdistuva väkivalta ja perheväkivalta nousee vain harvoin esiin heidän toiminnassaan. Ihmisoikeuskeskus onkin suunnannut voimavaroja teeman käsittelyyn juuri tästä syystä.

Vähemmistöihin kuuluvat naiset sekä **seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt** eivät näy juuri lainkaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisyyn ja jälkitoimiin liittyvissä toimeenpanosuunnitelmissa, palveluissa ja lainsäädännössä. Tutkitusti esimerkiksi vammaiset naiset ja maahanmuuttajanaiset kokevat väkivaltaa 2 - 3 kertaa enemmän kuin valtaväestön naiset. Saamelaiset, romanit, kieli- ja muut vähemmistöt, vammaiset, turvapaikanhakijat ja maahanmuuttajat, paperittomat ja erilaisiin ”suljettuihin” yhteisöihin kuuluvat naiset ja tytöt sekä vähemmistöjen edustajat vähemmistöjen sisällä jäävät helposti informaation ja palveluiden ulkopuolelle. Esimerkiksi perheväkivallan uhrien itsenäisten oleskelulupahakemusten käsittelyssä Istanbulin sopimuksen vaatimukset eivät täysimääräisesti toteudu.

Palveluiden maantieteellinen kattavuus ja kulttuurisensitiivisyys sekä se, että palvelut huomioivat asiakkaan taustan ja kielen ovat edellytyksiä laadukkaalle palvelulle. Seuraavalla hallituskaudella tulisikin selvittää laajemmin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien naisten ja tyttöjen asemaa ja tarpeita yhteistyössä näitä edustavien henkilöiden ja järjestöjen kanssa.

Kansallista riippumatonta **täytäntöönpanon valvontatahoa tai raportointiprosessia** ei ole itse sopimuksessa määritelty. Tällaiselle on kuitenkin selkeä tarve. Tulisikin selvittää miten naisiin ja kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisten toimenpiteiden täytäntöönpanon kansallinen ja riippumaton seuranta, valvonta ja raportointi voitaisiin järjestää nykyisten rakenteiden puitteissa ja miten sopimuksen määrittelemä **kansanedustuslaitoksen osallistumisvelvollisuus** hoidettaisiin riittävän tehokkaasti.

Järjestöjen suuri panos palveluiden tuottamisessa ei näy virallisissa rakenteissa. Vaikka järjestöjen työ huomioidaan ohjeistuksissa, puuttuu niiltä virallinen vaikuttamismahdollisuus ja osallistumisoikeus kansallisessa yhteensovittamiselimessä (NAPE), vaikka ne osallistuvatkin alajaoston toimintaan. Myös **median ja julkisuuden henkilöiden rooli asenteiden muuttamisessa**, naisten aseman ja tasa-arvon parantamisessa, naisiin kohdistuvan väkivallan ja vihapuheen poistamisessa sekä yhteiskunnan eri jäsenten yhdenvertaisuuden edistämässä on huomattava ja sitä tulisikin entisestään korostaa.

Suomi on saanut toistuvasti **huomautuksia kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä** naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja perheväkivaltaan liittyvistä kysymyksistä. Suosituksia ovat antaneet mm. YK:n ihmisoikeuskomitea (2013), YK:n naisten syrjinnän poistamista koskevaa sopimusta valvova CEDAW-komitea (2014), YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen täytäntöönpanoa valvova CAT-komitea (2016) sekä YK:n ihmisoikeusneuvosto UPR-prosessissa vuonna 2017. CEDAW-komitea myös antoi ensimmäisen ratkaisunsa Suomea vastaan tehdyssä **yksilövalituksessa** maaliskuussa 2018, todeten, että viranomaiset eivät olleet ryhtyneet tarpeellisiin toimiin suojellakseen valittajaa ja hänen lapsiaan perheväkivallalta päättäessään lasten huoltajuudesta.

Istanbulin sopimusta ja sen toimeenpanosuunnitelmaa on jo ryhdytty vähäisistä resursseista huolimatta menestyksekkäästi toteuttamaan. Esimerkiksi **turvakotien lisääminen** ja niiden **rahoituksen siirtäminen valtiolle, palvelevan puhelimen perustaminen** ja moniammatillisten **SERI-tukikeskusten toiminnan aloittaminen ja laajentaminen** ovat kaikki tärkeitä askelia kohti yhdenvertaista ja tasa-arvoista turvallisuutta. Nämä toimet eivät kuitenkaan ole riittäviä Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon kannalta. Viimeistään seuraavalla hallituskaudella on tehtävä enemmän.

Suomi antoi ensimmäisen raporttinsa sopimuksen täytäntöönpanoa valvovalle GREVIO-asiantuntijaryhmälle keväällä, Ihmisoikeuskeskus kesäkuussa⁸. GREVIO vierailee Suomessa parhaillaan tavaten eri toimijoita ja antaa Suomelle suosituksena vuoden 2019 kuluessa.

Suomen toimiessa vuosien 2018-2019 kuluessa sekä Euroopan neuvoston ministerikomitean että EU:n puheenjohtajana on Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon edistyminen erityisen tärkeää myös poliittisesti. Suomi on kansainvälisesti mm. kehitysyhteistyössä naisten oikeuksien vahva puolustaja ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastustaja. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi, uhrien aseman parantamiseksi sekä hallituksen ihmisoikeuspolitiikan uskottavuuden säilyttämiseksi sopimuksen täytäntöönpanoon tulisi viimein kiinnittää sen tarvitsemaa huomiota.

⁸ https://www.coe.int/fr/web/istanbul-convention/finland?p_p_id=56_INSTANCE_hXkoY75OGWcN&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-4&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2